

1. Η ΜΕΣΑΙΑ ΤΑΞΗ ΔΕΝ ΑΝΤΕΧΕΙ ΑΛΛΟ

Μέσο: . . . . . ΕΠΕΝΔΥΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ

Ημ. Έκδοσης: . . . 23/02/2013 Ημ. Αποδελτίωσης: . . . 23/02/2013

Σελίδα: 1

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ
ΓΚΙΚΑΣ ΧΑΡΔΟΥΒΕΛΗΣ

«Η μεσαία τάξη δεν αντέχει άλλο»

- Πιθανές στραβοπομπές το 2013 θα είναι θανατηφόρες
- Η μακρά διάρκεια της ύφεσης υπονομεύει και την προοπτική της ανάπτυξης
- Μετά τις γερμανικές εκλογές, οι δανειστές θα μπορούν να είναι πιο ευέλικτοι

ΣΕΛ. 13

ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ■ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ

ΓΚΙΚΑΣ Α. ΧΑΡΔΟΥΒΕΛΗΣ

Καθηγητής στο τμήμα Χρηματοοικονομικής και Τραπεζικής Διοικητικής του Πανεπιστημίου Πειραιώς

Οι στραβοτιμονιές, τώρα, θα είναι θανατηφόρες

Κορυφαίος σύμβουλος του τέως πρωθυπουργού κ. Παπαδήμου και επικεφαλής του τμήματος Ανάλυσης της Eurobank, ο καθηγητής Γκίκας Χαρδούβελης μιλάει στον «Επενδυτή» για τις άμεσες προοπτικές της ελληνικής οικονομίας, σε τόνους που έχουν χαρακτήρα «προειδοποίησης». Το σίγουρο είναι ότι δεν συμμεριζείται την κυβερνητική «διατεταγμένη αισιοδοξία» και αναδεικνύει τα προβλήματα που ελλοχεύουν τους επόμενους κιάλας μήνες. Αναρωτιέται αν ο κουμπαράς του Έλληνα θα αντέξει την «επιδρομή της ύφεσης και του κράτους», υπονοεί δυσάρεστες εκπλήξεις για το βάθος της ύφεσης στην ελληνική οικονομία, αποφαινεται ότι η φοροδοτική ικανότητα των πολιτών «δείχνει να έχει εξαντληθεί», ενώ ταυτόχρονα η μισθωτή μεσαία τάξη δεν αντέχει άλλο, και προτρέπει να γίνουν άμεσα οι διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις που δεν έχουν δημοσιονομικό κόστος, ενώ δηλώνει ότι μετά την εμπειρία της κυβέρνησης Παπαδήμου, που «οι τεχνοκράτες έβαλαν πλάτη», αν ξαναχρηαστεί, «σωστό είναι να προσελκυστούν και να χρησιμοποιηθούν»...

ΣΤΟΝ ΠΑΝΟ ΚΟΣΜΑ
pkosmas@ependytis.gr

Υστερα από την εκταμίευση της «σούπερ δόσης» δημιουργήθηκε η αίσθηση ότι η κατάσταση σταθεροποιείται και ότι σιγά σιγά βγαίνουμε από το τούνελ. Πόσο δεδομένο μπορεί να θεωρείται κάτι τέτοιο; Πράγματι, η εκταμίευση της «σούπερ δόσης» και οι επισκέψεις της κ. Μέρκελ και του κ. Ολάντ στην Ελλάδα σηματοδότησαν την πολιτική απόφαση των Ευρωπαίων εταίρων να συνεχίσουν τη στήριξη της ελληνικής οικονομίας, παρά το γεγονός ότι η Ευρωζώνη βρίσκεται σε οικονομική στασιμότητα και πιθανή ύφεση το 2013.

Για να βγούμε όμως από το τούνελ, είναι μακρύς ο δρόμος. Δεν αρκούν απλώς η καλή διάθεση και τα χρήματα των Ευρωπαίων. Απαιτείται ανάκτηση αξιοπιστίας και ολοκλήρωση των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων. Είναι άμεση η ανάγκη να καμφθεί η αντίσταση των συντεχνιών και να δρομολογηθεί η δίκαιη και η διαφανής αναδιάρθρωση του κράτους και των υπηρεσιών του. Τα τελευταία τρία χρόνια έγινε μερική μόνον προσπάθεια προς αυτή την κατεύθυνση και ως αποτέλεσμα ο ιδιωτικός τομέας υπέστη τεράστιες απώλειες, ιδιαίτερα στον χώρο της εργασίας.

Οι εκτιμήσεις για την ύφεση στην ελληνική οικονομία το 2013 ποικίλουν σε εντυπωσιακό βαθμό. Ποια είναι η δική σας εκτίμηση;

Πιστεύω ότι μετά το Πάσχα θα έχουμε μια καλύτερη αίσθηση για το αν το αισιόδοξο σενάριο του υπουργείου θα ευδοκιμήσει. Τα αρνητικά είναι πολλά: περαιτέρω μειώσεις συντάξεων και μισθών που ξεκίνησαν τον Ιανουάριο, συνεχιζόμενες απολύσεις στον ιδιωτικό τομέα, υψηλότεροι φόροι και ένας μεγάλος φόβος για το αύριο. Οι πολίτες δεν ξέρουν τι τους ζημρώνει, ενώ οι εγκλωβισμένοι των ακινήτων είναι πολλοί. Ακόμα και σε οικογένειες με δύο εργαζομένους επικρατεί η άποψη ότι εργάζονται μόνο για να πληρώνουν τους φόρους. Λίγοι είναι, επίσης, οι επιχειρηματίες που δεν αντιμετωπίζουν δυσκολίες. Υπάρχουν φυσικά και θετικές εξελίξεις, κυρίως στο θέμα της εισροής ρευστότητας. Γι' αυτό και το ερώτημα είναι αν ο κουμπαράς του Έλληνα θα αντέξει την επιδρομή της ύφεσης και του κράτους, ώστε να μπορέσουμε να φτάσουμε στη χρονική στιγμή που θα ξεκινήσει να έρχεται η πολυπόθητη ρευστότητα μέσω αποπληρωμής των ληξιπρόθεσμων

Το ερώτημα είναι αν ο κουμπαράς του Έλληνα θα αντέξει την επιδρομή της ύφεσης και του κράτους, ώστε να μπορέσουμε να φτάσουμε στη χρονική στιγμή που θα ξεκινήσει να έρχεται η πολυπόθητη ρευστότητα

οφειλών του Δημοσίου, των πόρων του ΕΣΠΑ, των ιδιωτικοποιήσεων, των ξένων επενδύσεων, ή ακόμα και μέσω των ίδιων των πολιτών, οι οποίοι ξεπερνώντας τον φόβο τους θα μπορούσαν να επαναφέρουν τις καταθέσεις τους στις τράπεζες. Θα ξέρουμε καλύτερα μετά το Πάσχα, λοιπόν.

Ποιες συνέπειες για το ελληνικό πρόγραμμα μπορεί να υπάρξουν, αν η ύφεση κινηθεί σε επίπεδα πάνω από 5,5% ή 6%;

Πέρασι οι επισημες προβλέψεις του Μαρτίου του 2012 για το 2012 έπεσαν έξω έως δύο ποσοστιαίες μονάδες. Εφέτος, όμως, μετά πέντε χρόνια ύφεσης, οι αντοχές της οικονομίας είναι μικρότερες και οι όποιες στραβοτιμονιές θα έχουν πολύ πιο επώδυνα αποτελέσματα. Είναι όμως πολύ νωρίς για τέτοιου είδους ατελέσφορες αναλύσεις.

Ταυτόχρονα, η ανεργία φαίνεται ότι θα ξεπεράσει κατά πολύ τις επίσημες προβλέψεις, προσγγίζοντας ή και ξεπερνώντας το 30%. Με ανεργία σε αυτά τα επίπεδα, μπορούμε να θεωρούμε αυτό το μέγεθος ενδιαφέρον μόνο από κοι-

νωνική άποψη και αδιάφορο από οικονομική άποψη; Τι συνέπειες μπορούν να υπάρξουν;

Οι κοινωνικές αντοχές μειώνονται, αλλά και η αρνητική επίδραση στο οικονομικό αποτέλεσμα είναι εξίσου μεγάλη. Η μακρά διάρκεια της ύφεσης επηρεάζει όχι μόνο τη συνολική εγχώρια ζήτηση, αλλά και τους συντελεστές της ανάπτυξης, δηλαδή την ικανότητα της οικονομίας να παράγει αγαθά και υπηρεσίες. Το εργατικό δυναμικό που απογοητεύεται και αποσυρείται δύσκολα επανεπιδάσσεται στην οικονομία και στην κοινωνία. Πολλοί νέοι μας θα βρουν τον δρόμο της ξενιτιάς, αλλά θα βλέπουν τις γνώσεις τους να απαξιώνονται και σταδιακά να χάνουν τη διάθεση και τη γνώση για επιχειρείν, για καινοτομία, για προσφορά. Συγχρόνως, ο κεφαλαιουχικός εξοπλισμός θα απαξιώνεται.

Η εκτέλεση του προϋπολογισμού του Ιανουαρίου ανέδειξε τον κίνδυνο δημόσιων εσόδων. Μπορεί αυτός ο κίνδυνος να αποδειχτεί «δομικός» για το πρόγραμμα; Και πώς πρέπει να αντιμετωπιστεί;

Πράγματι, τα έσοδα του Ιανουαρίου προβληματίζουν. Είναι, βεβαίως, δύ-

σκολο να διακρίνει κανείς τη μονιμότητα ή την προσωριμότητα της πτώσης από στοιχεία ενός μηνός και μόνον. Γενικός πάντως είναι ότι η φοροδοτική ικανότητα των πολιτών φαίνεται να έχει εξαντληθεί. Η μεσαία τάξη, ιδιαίτερα των μισθωτών, δεν αντέχει άλλο.

Αν τα δεδομένα των πρώτων μηνών του έτους δείχνουν ότι τα θεμελιώδη μεγέθη αποκλίνουν σε σχέση με τις προβλέψεις, μπορούμε να έχουμε νέες σοβαρές αναταράξεις με το ελληνικό πρόγραμμα;

Αν αποδεχτούμε αξιόπιστοι στην εφαρμογή των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων, κυρίως αυτών που δεν έχουν δημοσιονομικό κόστος, όπως στους χώρους της Δικαιοσύνης, της υγείας και της φορολογικής μεταρρύθμισης, τότε μετά τις γερμανικές εκλογές πιστεύω ότι θα μπορούν και οι δανειστές μας να είναι πιο ευέλικτοι στο ζήτημα του προϋπολογισμού και στη δυνατότητα νέου «κουρέματος» χρόνος οφειλόμενου στον επίσημο τομέα της Ευρωζώνης.

Μια τέτοια μελλοντική επιτυχία απαιτεί από σήμερα λεπτούς χειρισμούς διαρκείας και σε ανεισημο επίπεδο, χωρίς ανακωκώσεις και ζητωκραυγές όπως έδειξε και η πρόσφατη αρνητική μας εμπειρία με το θέμα του «λάθους του ΔΝΤ» για τον πολλαπλασιασμό. Πρέπει να ξεκινήσουμε αθόρυβα λοιπόν μια ενθαρρυντική καμπάνια σε διμερές επίπεδο με όλους τους εταίρους για τα ζητήματα αυτά.

Ήσασταν κορυφαίος σύμβουλος και συνεργάτης του πρώην πρωθυπουργού κ. Παπαδήμου. Πιστεύετε ότι τέτοια κυβερνητικά σχήματα μπορούν ή πρέπει να υπάρξουν ξανά;

Η Ελλάδα περνάει μια κρίσιμη καμπή στη σύγχρονη ιστορία της. Η κυβέρνηση Παπαδήμου αποδείχτηκε σωτήρια, σε μια στιγμή που η έξοδος μας από τη ζώνη του ευρώ φαίνονταν προδιαγεγραμμένη. Οι τεχνοκράτες έβαλαν πλάτη, αλλά αυτό δεν αρκεί. Σήμερα υπάρχει ανάγκη η πολιτική μας να απεγκλιβιστούν από το οφθαλμοκίνητο των συντεχνιών, να χαμηλώσουν τους τόνους της αντιπαράθεσης και να δράσουν για το συνολικό συμφέρον. Αν σ' αυτή την προσπάθεια χρειάζονται και ειδίξιμονες-τεχνοκράτες, τότε σωστό είναι να προσελκυστούν και να χρησιμοποιηθούν. ☐

«Αναπόφευκτη η παράταση ανακεφαλαιοποίησης των τραπεζών»

Η ανακεφαλαιοποίηση των τραπεζών δεν θα ολοκληρωθεί εντός των προβλεπόμενων προθεσμιών, ενώ η τρόικα δεν συζητεί αλλαγές στον τρόπο ανακεφαλαιοποίησης. Ποιο θεωρείται ότι θα είναι το τελικό αποτέλεσμα για τις τράπεζες και την οικονομία;

Από το τέλος του 2011, ο χειρισμός της ανακεφαλαιοποίησης υπήρξε βραδύς για τρεις κύριους λόγους. Ο πρώτος είναι οι μειωμένες προσδοκίες των δανειστών μας για την ικανότητα των τραπεζών να επανέλθουν σε υγιείς ρυθμούς ανάπτυξης, όπως

αυτό φάνηκε στις προβλέψεις τους ότι από 50 δι. ευρώ που τοποθετούν στο τραπεζικό σύστημα θα πάρουν πίσω μόνον τα 16 δι. ευρώ σε πέντε έτη. Οι δανειστές μας απέφυγαν ένα επιθετικό σχέδιο, ανάλογο του σχεδίου TARP των Αμερικανών, οι οποίοι πέτυχαν να πάρουν τα λεφτά τους πίσω με κέρδος μέσα σε δύο χρόνια. Ο δεύτερος λόγος ήταν η αναποφασιστικότητα του πολιτικού μας συστήματος για τον τρόπο ανακεφαλαιοποίησης, η οποία εντάθηκε και από το γεγονός ότι δεν προσελήφθη, ως ειθιστά, εξειδικευμένος χρηματοοικονομικός σύμβουλος για

να διαχειριστεί την υπόθεση. Ο τρίτος λόγος είναι ότι η ανακεφαλαιοποίηση συνέπεσε και με μια δύσκολη και μεγάλη αναδιάρθρωση του όλου τραπεζικού τοπίου. Έτσι, σήμερα η αναβολή εμφανίζεται αναπόφευκτη. Αν όμως οι τράπεζες, που παραδοσιακά ήταν ένας από τους πιο εξωστρεφείς και ανταγωνιστικούς τομείς της ελληνικής οικονομίας, χρειάζονται χρόνο για να προσεγγίσουν ιδιώτες επενδυτές και αν το κλίμα στην ευρωπαϊκή τραπεζική αγορά συνεχίζει να βελτιώνεται, δεν βλέπω γιατί οι δανειστές μας να εμποδίσουν την παράταση.